

CLASICI
ROMÂNII

LIVIU REBREANU
Ion

Dragii mele Fanny
L.R.

EDITURA
ANDREAS PRINT

27.11.1885 – 01.11.1944

CLASICI
ROMĂNI

LIVIU REBREANU

Ion

Prefață: Prof. VICTOR DRUJININ

EDITURA
ANDREAS PRINT

**Descrierea CIP a Bibliotecii
Naționale a României**
REBREANU LIVIU, Ion / Liviu Rebreanu.
București: Andreas Print, 2015

ISBN 978-606-8271-70-5

DIFUZOR EXCLUSIV:
AGENȚIA DE DIFUZARE DE
CARTE IVO PRINT
Petru Maior nr.32
sector 1, București
Tel./Fax: 021.222.07.67
E-mail: ivo_print@yahoo.com
Site: www.editura-andreas.ro

© Editura **ANDREAS PRINT**, București, 2017

Toate drepturile sunt rezervate. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă, stocată și retransmisă sub formă: tipărită, electronică, mecanică, fotocopiată, audio sau sub orice altă variantă fără permisiunea scrisă a **Editurii Andreas Print**.

TEL./Fax: 021.22.20.767; 0729.07.56.80

Corectură: Gabriela DINȚĂ
Tehnoredactare și copertă: Gheorghe DUMITRU

PREFAȚĂ

ROMANUL ION

Cel mai important capitol al operei lui Liviu Rebreanu este cel care dezvoltă romanul. Liviu Rebreanu a dat literaturii naționale romanul în adevăratul sens al cuvântului. Primul său roman, intitulat *Ion*, din 1920, aduce în centru, ca un bloc de granit, figura țărânului român, prin intermediul personajului principal. Acțiunea se desfășoară pe două planuri, și anume: în mediul țăranilor și în mediul intelectualității rurale, reprezentată de familia învățătorului

*Liviu Rebreanu în 1909,
la sosirea în București*

Herdelea și a preotului Belciug. Prin aceste planuri se relevă o lume, cu frământările, cu dramele, cu aspirațiile sale.

Condiția personajului principal, Ion, este cea istorică a țăranului lipsit de pământ. Dorința de a-și depăși condiția este caracteristică, de asemenea, sufletului țăranului nostru. Destinul de inechitate socială, prin adâncirea diferenței între bogați și săraci, din cauza corupției și a discriminărilor de tot felul, îl conduce pe cei ca Ion la sărăcie, la umilință sau la distrugere sufletească, ce merge până la acte neșabuite.

Ambiția personajului principal de a-și depăși condiția dobândește dimensiuni universale, iar înfrângerea lui în lupta cu soarta implacabilă amintește de eroii dramelor antice.

Drama țăranului restrânge în ea, parcă închisă într-un cerc, structura și viața țăranilor de altădată din Transilvania. Se evidențiază imaginea satului, cu toate aspectele sale, pornind de la viața țăranilor structurați în categorii, între care există o anumită legătură, însă se observă și o delimitare. Se continuă cu viața intelectualității rurale, reprezentată prin învățătorul Herdelea și preotul Belciug, autoritățile satului, reprezentat prin primar, jandarm, notar, politicienii aflați în goană după voturi și, nu în ultimul rând, tradițiile satului transilvănean, și anume hora, nunta, înmormântarea. Romanul reunește monografia satului transilvănean sau, așa cum s-a afirmat de către critica literară, *epopeea satului de peste munți*.

Referitor la **geneza** romanului *Ion*, criticii și istoricii literaturii române au acordat spații vaste studiului acesteia. Nucleul îndepărtat al creației rebreniene datează din epoca premergătoare trecerii în vechiul regat, deși, paradoxal, a fost constituit din însemnări precise și apropiate unei realități evidente, dacă ne raportăm la copilăria petrecută la Maieru și la anii trăiți la Prislop. O primă variantă a romanului o descoperim încă din 1913, pentru ca forma ultimă să fie realizată în 1919, cu un an înaintea apariției, scriitorul trecând la transcrierea romanului.

Nucleul original pentru romanul în discuție este scena în care un țăran îngenunchează și sărută pământul, pe care scriitorul o văzuse prin 1900 la Prislop (în roman *Pripas*). Scena este menționată în lucrările unor critici și istorici literari. Gestul țăranului este apropiat de o concepție naturalistă potrivit căreia setea de pământ ar fi o pornire instinctivă, ancestrală.

Al. Piru explică: *Fără a pune la îndoială mărturia lui Rebreanu, trebuie arătat că, potrivit unei concepții naturaliste, autorul substituie explicației social-economice un punct de vedere mistic-biolog, după care setea de pământ ar fi o pornire instinctivă.*

Într-un demers asemănător, Lucian Raicu menționează: *Țăranul sărutând pământul, imagine surprinsă în adolescență la hotarul satului Prislop, s-a asociat cu elanurile încă nerealizate ale tânărului*

L. Rebreanu. Peste mulți ani, în scena cunoscută din Ion, scriitorul va figura într-un fel și speranța de atunci într-o victorie realizată până la urmă: mitul supremei posesiuni.

La puțin timp de la înregistrarea scenei menționate este consemnat un nou eveniment în satul Prislop: un țăran înstărit își lovește fata, care greșise cu cel mai bicisnic flăcău din sat. *Rușinea omului era mai amară: Afară de greșeala fetei, trebuia să se încuscrească, el, cu pleava satului și să dea o zestre bună unui prăpădit de flăcău care nu iubea pământul și nici nu știa să-l muncească așa cum se cuvine.*

Scriitorul va transforma întâmplarea într-o nuvelă cu titlul *Rușinea*, a cărei idee este că fata, pe nume Rodovica, devine o victimă a iubirii. În aceeași perioadă, scriitorul stă de vorbă cu un flăcău din vecini, *voinic, harnic, muncitor și foarte sărac*, numit Ion Pop, care se plângea de faptul că nu are pământ: *Pronunța, dealfel, cuvântul pământ – mărturisește scriitorul – cu atâta sete, cu atâta lăcomie și pasiune, parc-ar fi fost vorba despre o ființă vie și adorată.*

Discuția cu acesta va conferi o identitate celui dintâi, un conținut concret și motivează bizarul gest de sărutare a pământului. Prin reacții asociative, Liviu Rebreanu integrează în corelație și întâmplarea cu Rodovica. Tatăl ei va fi nevoit să dea zestre lui Ion Baldojean al Glanețului, care era însetat de pământ. Acesta este momentul decisiv al elaborării romanului, când apare și o serie de elemente noi: motivația realistă a gestului, înlocuirea flăcăului bicisnic cu Ion, flăcăul harnic. Din victimă a iubirii, fata, Rodovica (în roman Ana lui Vasile Baciu), devine o expresie determinantă a relațiilor umane, *victima* lor neputincioasă, pentru că în situația ei, problema iubirii nici nu se pune, voința și sentimentele ei nu interesează.

Al. Piru, în legătură cu cele menționate mai sus, merge cu analiza izvoarelor mai departe și raportează geneza lui *Ion* la geneza romanului *Roșu și negru*, de Stendhal, care, de asemenea, se inspiră dintr-o afacere judiciară a lui Antoine Berthet, ghilotinat pentru crimă la Grenoble în 1827. În acest sens, criticul afirmă: *Firește, ca și Stendhal, Rebreanu n-a reprodus întocmai întâmplarea, a atribuit-o altor eroi decât cei reali, a complicat totul cu*

probleme noi și a scos semnificațiile care-i trebuiau. E de ajuns a spune că mobilul crimei de la care a pornit romancierul fusese numai gelozia și că Ion al Glanetașului s-a însurat în realitate cu Rodovica și a murit în 1935 de icter negru.

Datorită intrigii, romanul va purta într-un prim proiect numele Zestrea, aspect menționat de critica literară. Atât Lucian Raicu: *Scriitorul povestește că numaidecât și-a notat într-un caiet destinat anume, pe coperta căruia indicase titlul provizoriu: Zestrea, cât și Ov. Crohmălniceanu: Într-un prim proiect romanul purta chiar titlul semnificativ Zestrea – amintesc acest aspect.*

Subiectul romanului a fost plasat, adeseori pe nedrept, de critica literară, în mod strict în lumea satului. Acțiunea nu se petrece numai în Pripas, adică în Prislop, care astăzi este o suburbie a orașului Năsăud, dar și în Năsăud (în roman Armadia). Autorul a dat romanului său titlul *Ion*, după numele eroului principal, un țăran, dar eroii operei epice nu sunt toți țărani. Acțiunea paralelă, care are în centru familia învățătorului Herdelea, nu este mai puțin dezvoltată decât cea care îl are în atenție pe Ion. În legătură cu acest aspect, Al. Piru susținea: *Lucrurile se petrec întocmai ca în Anna Karenina, de Tolstoi, unde, în ciuda titlului, jumătate din carte se referă la Levin. Romanul Annei Karenina este poate mai profund, dar nimeni n-ar putea elimina romanul adiacent al lui Levin, în care Tolstoi s-a figurat pe el însuși. Ar putea cineva exclude din Ion romanul familiei Herdelea, și îndeosebi al lui Titu Herdelea, în care Rebreanu și-a făcut propriul roman al tinereții?*

Prin urmare, două planuri se conturează în cadrul romanului: căsătoria din interese economice, pe de o parte, și problemele cu care se confruntă intelectualitatea ardeleană la începutul secolului XX, pe de altă parte. Cele două părți, *Glasul iubirii* și, respectiv, *Glasul pământului*, sugerează două noțiuni ce par opuse, întrucât *iubirea* reliefează o noțiune abstractă, iar *pământul*, una concretă. Este evident că există o legătură între cele două părți, dată adeseori prin titlurile capitolelor. Primul capitol este intitulat *Începutul*, pentru ca ultimul capitol să se numească *Sfârșitul*. Este evidentă construcția simetrică, circulară a romanului.

Sintagmele, deja consacrate, *glasul pământului* și *glasul iubirii* sunt metafore care dau glas iubirii și pământului prin atitudinea personajului principal. După ce se eliberează de lupta în vederea obținerii averii, Ion revine la sentimentul de dragoste pentru Florica, pe care o iubește în mod sincer. Dacă l-am considera doar obsedat de *glasul pământului*, atunci ar fi devenit o brută, însă *glasul iubirii* nu-l umanizează, ci-l completează.

Desigur că personajul central își păstrează dragostea pentru Florica, dar în același timp iubirea pentru pământ este mereu vie în gândirea și sufletul lui Ion. Probabil că nu averea în sine îl va conduce către seducerea Anei, ci dorința de a avea pământul, pe care îl privește ca pe un zeu. Modalitatea de a atinge acest ideal este reliefată pe parcursul romanului, astfel încât se creează senzația că dorește o poziție socială confortabilă, de unde și ideea că ar fi ușor de identificat tipul parvenitului.

Liviu Rebreanu se dovedește un scriitor obiectiv, adică respectând *obiectul* (evenimente, acțiuni, personaje), și faptul este ilustrat și prin ceea ce Ibrăileanu a numit *creație*, adică impetuoasa caracterizare a personajelor prin comportamentul lor. Ion este unul caracterizat prin această modalitate. Al. Dima afirma: *Ion trăiește cu vigoare și simplitate, glasul pământului și glasul iubirii îl răscolesc dramatic, aspectul biologic și cel social se interferează și se impun cu naturalețe și, cu excepția a puține gesturi retorice, nimic nu sugerează artificialitatea.* Fără îndoială că cele două părți ale romanului pot fi discutate fiecare pentru semnificația sa.

Prima parte a romanului o reprezintă *Glasul pământului*. Fiecare capitol al acestei părți are câte un titlu sugestiv pentru conținutul lui, evidențiindu-se o gradație ascendentă a tensiunii acumulate la comanda unui glas al pământului: *Începutul, Zvârcolirea, Iubirea, Noaptea, Rușinea, Nunta*. Capitolul *Zvârcolirea* cuprinde pasaje cutremurătoare prin expresivitatea lor, ce reliefează imaginea lui Ion aflat în mijlocul câmpului, respirând odată cu natura, adulmecând mirosul pământului, pentru că *pământul îi era drag ca ochii din cap*. Tânărul vibrează la întâlnirea cu acesta: *Cu o privire setoasă Ion cuprinse tot locul cântărindu-l. Simțea o plăcere atât de mare văzându-și pământul, încât îi venea să cadă și să-l îm-*

brățișeze. I se părea mai frumos, pentru că era al lui. (...) Nu se putu stăpâni. Rupse un smoc de fire și le mototoli pătimaș în palme. Legătura dintre Ion și pământ este evidențiată în același capitol când romancierul explică trăirile personajului central ce se detașează de individualitatea conferită de un nume, fiindcă devine, parcă, prototipul țăranului român, a cărui viață este legată de pământul său: Sub sărutarea zorilor tot pământul crestă în mii de frânturi, după toanele și nevoile atâtor suflete moarte și vii, părea că respiră și trăiește. (...) Glasul pământului pătrundea năvalnic în sufletul flăcăului, ca o chemare, copleșindu-l. Se simțea mic și slab, cât un vierme pe care-l calci în picioare (...). Suspină prelung, umilit și înfricoșat în fața uriașului: Cât pământ Doamne! (...) Iubirea pământului l-a stăpânit de mic copil (...) De pe atunci pământul i-a fost mai drag ca o mamă...

În lupta cu pământul, Ion este un vierme în fața unui gigant. Se conturează, astfel, efortul imens depus de personajul central îndrăgostit de munca lui. Supradimensionarea efortului îi dă, aproape, o statură eroică, iar romanului, un caracter epopeic. Este evident că nimeni nu poate nega faptul că pentru Ion pământul nu reprezintă doar un mijloc de supraviețuire sau de parvenire. Pentru acesta înseamnă mult mai mult, întrucât *omul se înfrățește aici cu pământul într-un ritual mistic al posesiunii*. Din această perspectivă, se poate remarca faptul că între natură și stările sufletești ale personajului central există o permanentă corespondență. Pentru tânărul țăran aflat la vârsta însurătorii, când putea sau nu să primească o zestre, idealul nu poate fi decât obținerea de pământ, căci, așa cum am văzut, acesta era idolul său. Prin urmare, pământul este iubit de Ion, care îi poate asculta glasul și care îl va săruta într-un gest metaforic. Referitor la acesta, Vladimir Streinu sublinia: *... sărutatul pământului în pumni e prefacea într-o metaforă necesară a unui gest țărănesc practic și calendaristic*.

Strâns legată de problematica pământului apare și cea a iubirii în **partea a doua** a romanului intitulată *Glasul iubirii*, ale cărei capitole sunt tot cu titluri simbolice, care închid, în final, tragedia protagoniștilor: *Vasile, Copilul, Sărutarea, Ștreangul, Blestemul, George, Sfârșitul*. Atât în privința glasului pământului, cât și în pri-

CUPRINS

Prefață (Prof. Victor Drujinin)	5
GLASUL PĂMÂNTULUI	25
<i>Capitolul I</i> – Începutul	25
<i>Capitolul II</i> – Zvârcolirea	56
<i>Capitolul III</i> – Iubirea	87
<i>Capitolul IV</i> – Noaptea	122
<i>Capitolul V</i> – Rușinea	170
<i>Capitolul VI</i> – Nunta	205
GLASUL IUBIRII	255
<i>Capitolul VII</i> – Vasile	255
<i>Capitolul VIII</i> – Copilul	285
<i>Capitolul IX</i> – Sărutarea	319
<i>Capitolul X</i> – Ștreangul	353
<i>Capitolul XI</i> – Blestemul	372
<i>Capitolul XII</i> – George	410
<i>Capitolul XIII</i> – Sfârșitul	440
Repere biobibliografice	469